

Σοσιαλισμός, νεοφιλελευθερισμός και ελευθερία

* Ο μαρξιστής έχει μια κοινή προκειμένη με τον (νέο)φιλελεύθερο: την αυτο-ιδιοκτησία του ατόμου

Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ

Αυκλοφορεί εδώ και καιρό το εξής ανέκδοτο: **Μαρξιστής:** «Ο εργάτης δεν έχει τίποτα δικό του να πουλήσει εκτός από την εργατική του δύναμη». **Νεοφιλελεύθερος:** «Διδάσκω τρόπους να μοσχοπουλάει ο εργάτης την εργατική του δύναμη». Το ανούσιο, κατά τα άλλα, αυτό ανέκδοτο εντοπίζει με σαφήνεια τη διαφορά προοπτικής ανάμεσα σε δύο σχολές σκέψης, τη μαρξιστική και τη φιλελεύθερη που ονομάζεται «νεοφιλελεύθερη» από πολλούς και κυρίως αντιπάλους της.

Η βασική θέση του μαρξιστή είναι ότι οποιοσδήποτε εργαζόμενος δεν έχει τίποτα δικό του εκτός από την εργατική του δύναμη, η οποία γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον κάτοχο κεφαλαίου. Ο εργάτης, παρά τον πρωταγωνιστικό ρόλο που παίζει στην παραγωγή και αναπαραγωγή του κεφαλαίου, περιθωριοποιείται και τελικά εξωθείται στην επανάσταση.

Αυτό όμως σημαίνει ότι ο **μαρξιστής** έχει, παραδόξως, μια κοινή προκειμένη με τον (νέο)φιλελεύθερο όσον αφορά τη θέση του εργαζομένου στην κοινωνία και στην παραγωγή: ξεκινάει από το γεγονός της **αυτο-ιδιοκτησίας του ατόμου**. Ο εργάτης κατέχει μονάχα τον εαυτό του κάτι πολύ πιο σημαντικό και πλούσιο από την **εργατική δύναμη** που αναγκάζεται να πουλήσει υπό το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής στο οποίο είναι υποταγμένος. Η απελευθέρωση που ευαγγελίζεται ο Μαρξ παίρνει τη μορφή ανατροπής της σχέσης που καθυποτάσσει τον εργάτη στο κεφάλαιο. Το σχήμα που χρησιμοποιεί είναι **κάθετο**, από πάνω προς τα κάτω, και η διάδραση που πραγματοποιείται αποτελεί **παίγνιο μηδενικού αθροίσματος**: χάνει κανείς ή κερδίζει ολοκληρωτικά και τελεσίδικα.

Εντελώς αντίθετη είναι η **φιλελεύθερη προοπτική**. Εκεί το σχήμα είναι **οριζόντιο**. Βασίζεται στην εκούσια διάδραση μεταξύ υποκειμένων δράσης, που ελεύθερα συνάπτουν συμβόλαια τα οποία τους δεσμεύουν αμοιβαία. Η σχέση ανάγεται σε **παίγνιο μη μηδενικού αθροίσματος**, η οποία είναι προτιμότερη από εκείνη που αντιστοιχεί σε παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, για τον απλό λόγο ότι το αμοιβαίο όφελος αντικαθιστά τη σύγκρουση.

Βέβαια η κριτική του Μαρξ στο καπιταλιστικό σύστημα συνέβαλε στην κατάδειξη των **πραγματικών συσχετισμών δυνάμεων** που ισχύουν σ' αυτό και που δεν εμφανίζονται στο φιλελεύθερο πρότυπο δράσης. Από την άλλη μεριά, αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο μαρξισμός παρέβλεψε τη δυνατότητα διαφορετικής σύλληψης των όρων μιας οποιασδήποτε ανταλλακτικής σχέσης πέρα από εκείνη της κυριαρχίας-υποταγής. Η αναγωγή κάθε διάδρασης στην τελευταία, περιορίζοντάς την δογματικά σε παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, συνοδεύει την τραγική ιστορία του **υπαρκτού σοσιαλισμού**. Η αντίληψη αυτή εκφράζεται με το φημισμένο σύνθημα του Λένιν: «**Ποιος-ποιον**» (**κτο-κοβό**), δηλαδή ποιος θα εξολοθρεύσει ποιον: ή εμείς θα επικρατήσουμε και θα σας εξαφανίσουμε ή θα συμβεί το αντίστροφο. Δεν είναι ότι, σ' αυτό το σχήμα, οι ανθρώπινες σχέσεις είναι πότε **οριζόντιες**, δηλαδή επικοινωνιακές, συνεργατικές, ισότιμες, και πότε **κάθετες**, δηλαδή συγκρουσιακές, ανταγωνιστικές και εξουσιαστικές. **Όλες** ανάγονται στις τελευταίες και γι' αυτό και η ζωή είναι ένας αγώνας, η παγκόσμια ιστορία είναι η ιστορία των κοινωνικών συγκρούσεων και η βία επιστρατεύεται για να λύσει τα «μεγάλα» ζητήματα ης Ιστορίας, όπως έγραφε ο Λένιν.

Υπό τις συνθήκες αυτές η ουτοπία της συνολικής ανατροπής εμπνέει αυτούς που εύκολα εντυπωσιάζονται από τις φαντασιώσεις αποκαλυπτικών οραμάτων ή εκείνους και δεν είναι λίγοι που έχουν μια υστερική ενασχόληση με την εξουσία, τη βία, την ηγεμονία ή την

υποδούλωση. Καλείται επομένως ρομαντικά ο δυναστευμένος να γίνει επαναστάτης, ανεξαρτήτως κόστους και προσδοκωμένου οφέλους.

Η φιλελεύθερη πρόκληση αμφισβητεί τη λογική αυτού του σχήματος. Αν πράγματι η κατάσταση του καθενός συνεχώς χειροτέρευε και δεν είχε διέξοδο, η επανάσταση με όλα τα τραυματικά της επακόλουθα θα ήταν η μόνη λύση: κάθετη αντίδραση στην κάθετη καθυπόταξη της εργασίας στο κεφάλαιο. Αν όμως ξεκινήσουμε από το ότι, έστω και υπό συνθήκες μεγάλης ένδειας, ο άνθρωπος είναι, αν μη τι άλλο, κυρίαρχος του εαυτού του, μπορεί να την αξιοποιήσει προς όφελός του. Αυτό αληθεύει κατά κύριο λόγο σε κράτη όπου ο πολίτης είναι **ελεύθερος**, δηλαδή κύριος του εαυτού του, της δύναμής του, των υπάρχόντων του και όπου **τα δικαιώματα όλων** και όχι μόνο των πολιτικά και οικονομικά ισχυρών είναι σεβαστά και οι νόμοι εφαρμόζονται.

Υπό τις συνθήκες αυτές μπορεί να δράσει το άτομο σε μια **οριζόντια προοπτική** αξιοποιώντας τις δυνάμεις του. Σ' αυτό συνίσταται η ελευθερία του, πέρα από τα δόγματα του σοσιαλισμού, του φιλελευθερισμού ή άλλων «-ισμών». Η πρόταση αυτή είναι, τελικά, πιο ρεαλιστική και πιο πολιτισμένη από την κάθετη και «φτερωτή» επαναστατική λύση, την οποία κυρίως οι φτωχοί του κόσμου πλήρωσαν τόσο ακριβά στη διάρκεια του 20ού αιώνα.

*** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)**